

УДК 338.45: 621.009.12

Нестерчук В. М.

магістрант

Жалінська І. В.

к.е.н., доцент

Житомирський державний технологічний університет

**ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
МАШИНОБУДУВАННЯ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЇЇ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

У статті проаналізовано конкурентоспроможність українських сільгоспмашинобудівних підприємств. Виявлено, що в переважній більшості українські підприємства сільськогосподарського машинобудування мають низьку конкурентоспроможність, що спричинено неефективним веденням їх фінансово-господарської діяльності та низькою якістю продукції.

Ключові слова: конкурентоспроможність, сільськогосподарське машинобудування, оцінка конкурентоспроможності підприємства.

Актуальність теми. Боротьба підприємств за ринки збуту є основною рушійною силою в сучасній системі господарювання, а забезпечення конкурентоспроможності підприємств на внутрішніх та зовнішніх ринках – запорукою стабільного розвитку держави. Важливо зазначити, що у теперішній час спостерігається загострення конкурентної боротьби, зростання нестабільності економічної ситуації та стрімкий розвиток зовнішнього середовища на всіх ринках. Це призводить до посилення значущості конкурентоспроможності підприємства як однієї з найважливіших категорій ринкової економіки, котра визначає положення суб'єкта господарювання в бізнес-просторі.

Все вищевикладене у повній мірі стосується галузі сільськогосподарського машинобудування України. Посилення конкуренції з боку іноземних товаровиробників та відсутність розвинених ринків збуту позначаються на фінансовому стані більшості підприємств. З метою утримання наявних позицій та забезпечення ефективного функціонування сільгоспмашинобудівних підприємств, виникає необхідність оцінки рівня їх конкурентоспроможності та пошуку шляхів її підвищення. Саме тому дослідження та оцінка конкурентоспроможності підприємств галузі машинобудування в умовах ринкової трансформації економіки є досить актуальною проблемою.

Метою статті є визначення рівня конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування України і розробка напрямів, орієнтованих на підвищення ефективності їх діяльності.

Попередні дослідження. Конкурентоспроможність підприємства є фундаментальною категорією економічної науки, вагомий внесок у розвиток якої здійснили такі класики економічної теорії як М. Портер, Ф. Котлер, І. Ансофф, Дж. Робінсон, А. Курно, Ф. Котлер, Д. Кемпбел та інші. Теоретичні та методологічні аспекти діяльності підприємств в умовах конкурентного середовища, а також підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємств знайшли відображення в наукових працях українських та російських вчених: Г. Азоев, І. Должанський, Т. Загорна, Л. Піддубна, Р. Фатхутдінов.

Науковий та практичний інтерес у визначенні та забезпеченні конкурентоспроможності підприємств вітчизняного сільськогосподарського машинобудування досліджено в роботах М. Єсепчук, Л. Сопільник, Т. Сабецької, Ю. Калюк [1, 2]. У дослідженнях вчених аналізувалися різні аспекти забезпечення конкурентоспроможності підприємств цієї галузі у загальному плані. Однак, не зважаючи на велику кількість наукових праць із цієї проблематики, їхній аналіз показав, що більшість із них носить

фрагментарний характер, а тому є необхідність у подальших наукових дослідженнях конкурентоспроможності підприємств цієї галузі.

Виклад основного матеріалу. Одним із найважливіших завдань підприємств сільськогосподарського машинобудування є забезпечення агропромислового комплексу сучасними технічними засобами з метою досягнення відповідного рівня механізації виробничих процесів сільськогосподарського виробництва та відтворення виробничо-технічного потенціалу АПК.

На сьогодні сільгоспмашинобудівна галузь України налічує понад 120 підприємств і конструкторських бюро [1]. Це дає можливість виготовляти майже 2,6 тис. найменувань сільгосптехніки, зокрема малогабаритні та універсальні трактори та зернозбиральні комбайни. Не зважаючи на таке актуальне і важливе значення галузі для економічного та соціального розвитку держави, оцінка ролі сільськогосподарського машинобудування в економіці України за вартістю реалізованої продукції у 2012 році дає підстави стверджувати, що питома вага її незначна (табл. 1).

Таблиця 1

Показники реалізації продукції промисловості в розрізі
машинобудування та сільськогосподарського машинобудування України
у 2012 році

№ з\п	Галузь/підгалузь економіки України	Обсяг реалізованої продукції млн. грн.	Частка галузі/підгалузі	
			у % до всієї реалізованої продукції промисловості	у % до реалізованої продукції машинобудування
1.	Промисловість України	1102636,1	100	–
2.	Машинобудування	124245,8	11,2	100
3.	Сільськогосподарське машинобудування	3788,1	0,4	3,1

Джерело: розраховано на основі даних [3].

Частка галузі сільгоспмашинобудування в промисловості становить лише 0,4%, а вартість реалізованої продукції підгалузі машинобудування дає

всього 3,1% загальної вартості реалізованої продукції машинобудівної галузі країни.

Слід наголосити на тому, що сільгоспвиробники не поспішають закуповувати вітчизняну сільгосптехніку, за результатами соціопитування, присвяченого причинам відмови споживачів від української сільгосптехніки, 40 % опитаних не влаштовує якість, ще 30% незадоволені низьким технічним рівнем, 25% відзначили низьку конкурентоспроможність техніки [4]. Аналіз стану галузі вітчизняного сільськогосподарського машинобудування вказує на те, що вона залишається технічно недосконалою і дотаційною сферою. Узагальнення досліджень щодо тенденцій розвитку галузі дають змогу сформулювати основні групи чинників, що спричинили гальмування розвитку галузі (рис. 1).

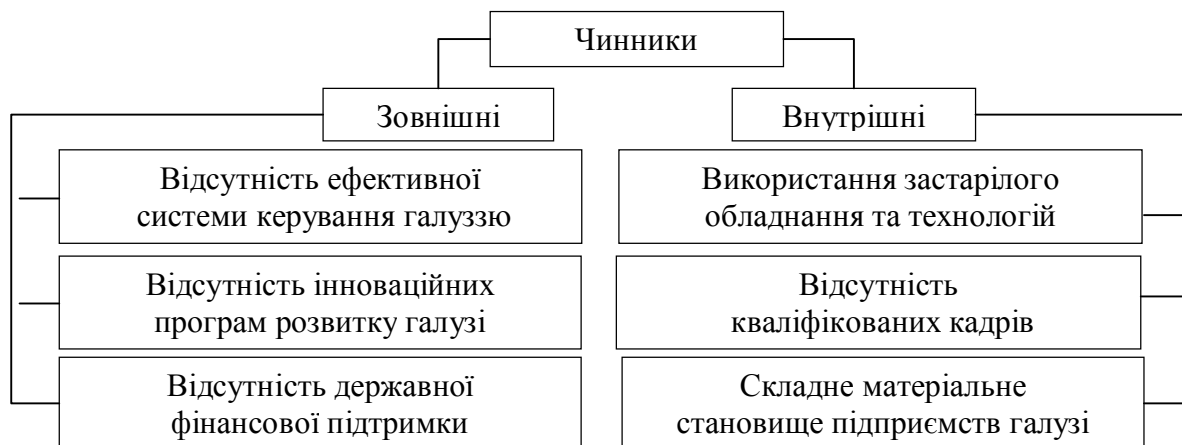

Рис. 1. Чинники, що спричинили гальмування розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування [5]

На основі аналізу впливу основних негативних чинників, було встановлено, що сільськогосподарське машинобудування в Україні характеризується застарілістю основних фондів, відсутністю якісних конструкційних матеріалів та складним матеріально-технічним становищем. У зв'язку з відсутністю дієвої державної політики розвитку вітчизняного машинобудування для забезпечення потреб сільгоспвиробників підприємствам необхідно самостійно розробляти напрями підвищення власної конкурентоспроможності. Як наслідок, підприємства не мають

достатньої фінансової підтримки з боку держави для розвитку виробництва сільгосптехніки. Тому наразі вітчизняне машинобудування для агропромислового комплексу за своїм технічним та технологічним рівнем суттєво поступається досягненням науково-технічного прогресу.

Використання застарілого обладнання, енергоємних і низькопродуктивних технологій при виготовленні сільгосптехніки зумовлює низьку якість продукції, її невідповідність міжнародним стандартам та високі витрати виробництва. Загалом це призводить до низького рівня конкурентоспроможності підприємств даної галузі як на зовнішньому ринку, так і на внутрішньому ринку.

Для обґрунтування цього твердження проведемо оцінку конкурентоспроможності підприємства, яке функціонує в досліджуваній галузі за допомогою методу, що ґрунтується на основі теорії ефективної конкуренції та передбачає співставлення показників стану підприємства з показниками підприємства-конкурента. Метод, що ґрунтується на теорії ефективної конкуренції передбачає, що найбільш конкурентоспроможним є те підприємство, яке щонайкраще організувало роботу всіх підрозділів і служб [6]. В роботі з метою переведення показників у відносні величини була використана 15-бальна шкала. При цьому значення «5 балів» надавалося показнику, який є гіршим за показник конкурента, «10 балів» і «15 балів» – якщо відповідає або є більшим показника конкурента відповідно. В таблиці 2 наведено розрахунок необхідних показників ПАТ «Новоград-Волинський завод сільгоспмашин» і його конкурента ПАТ «Уманьфермаш» та переведено їх в бали.

У визначенні критеріїв конкурентоспроможності підприємства за обраним методом оцінки експертним шляхом розроблені коефіцієнти вагомості одиничних показників конкурентоспроможності. У зв'язку з цим комплексний показник конкурентоспроможності підприємства розраховувався за формулою середньозваженої [6].

Одиничні показники конкурентоспроможності ПАТ «Новоград-Волинський завод сільгоспмашин» та ПАТ «Уманьферммаш», їх бальна оцінка

Критерії та показники конкурентоспроможності	ПАТ «Новоград-Волинський завод сільгоспмашин»		ПАТ «Уманьферммаш»	
	Значення показника	Бали	Значення показника	Бали
1	2	3	4	5
1. Ефективність виробничої діяльності підприємства				
Фондовіддача, тис. грн.	0,41	5	1,3	15
Рентабельність товару, %.	0,7	15	0,1	5
Продуктивність праці, грн	81512	5	175163	15
2. Фінансовий стан підприємства				
Коефіцієнт автономії	0,93	15	0,60	5
Коефіцієнт платоспроможності	0,52	15	0,38	5
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,35	15	0,23	5
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	0,56	5	0,73	15
3. Ефективність організації збуту та просування товарів				
Рентабельність продажу, %.	7,4	5	12,4	15
Коефіцієнт затовареності готовою продукцією	0,3	5	0,13	15
Коефіцієнт завантаження виробничих потужностей	0,35	5	0,43	10
4. Конкурентоспроможність товару				
Якість товарів	0,5	5	0,8	15

Джерело: [складено на основі проведених розрахунків]

Проведемо оцінку 4 групових критеріїв конкурентоспроможності та розрахунок комплексного показника конкурентоспроможності ПАТ «Новоград-Волинський завод сільгоспмашин» за визначеними формулами (табл. 3).

Відповідно до результатів проведених розрахунків виявлено, що показник конкурентоспроможності ПАТ «Новоград-Волинський завод сільгоспмашин» має нижче значення у порівнянні з конкурентом. Його значення становить 6,19, в той час як конкурент має значення 11,45. Тому

можна зробити висновок про слабе положення підприємства на ринку сільськогосподарського машинобудування України.

Таблиця 3

Результати розрахунків конкурентоспроможності ПАТ «Новоград-Волинський завод сільгоспмашин»

№ з\п	Критерії конкурентоспроможності	Формула розрахунку	Значення показника підприємства	Значення показника основного конкурента
1.	Критерії ефективності виробничої діяльності	$E_v = 0,19\Phi + 0,40P + 0,41\Pi$	5,03	11,0
2.	Критерії ефективності фінансового стану	$E_{\text{фін.ст.}} = 0,29K_a + 0,20K_{\text{п}} + 0,36K_{\text{л}} + 0,15K_{\text{об}}$	10,55	4,30
3.	Критерії ефективності організації збуту та просування товарів	$E_z = 0,37P_{\text{п}} + 0,29K_{\text{зат}} + 0,35K_{\text{звп}}$	5,05	13,4
4.	Конкурентоспроможність товару	$K_{\text{пр}} = \text{споживчий ефект/ціна}$	5	15
5.	Конкурентоспроможність підприємства	$K_{\text{кп}} = 0,15E_v + 0,29\Phi_{\text{п}} + 0,23E_z + 0,33K_{\text{т}}$	6,19	11,45

Джерело: [розраховано автором]

Таку конкурентоспроможність підприємства зумовили низькі значення критеріїв, що характеризують ефективність виробничої діяльності, збуту та якості продукції, які виявилися нижчими ніж у головного конкурента. Причинами цього є неефективність використання ресурсів, приділення недостатньої уваги маркетинговим заходам, відсутність технологічної та конструкторської новизни продукції, що призводить до її низької якості. Така ситуація є характерною для багатьох підприємств галузі сільськогосподарського машинобудування України.

Грунтуючись на аналізі наявних досліджень конкурентоспроможності підприємства можемо стверджувати, що для підвищення конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування доцільно запропонувати такі напрями: застосування найбільш ефективних рекламних заходів; розробка нових видів продукції; підвищення рівня обслуговування у процесі купівлі сільгосптехніки та

післяпродажного сервісу; проведення маркетингових досліджень ринку, з метою встановлення потреб покупців і швидкого реагування на зміни їх запитів.

Розглядаючи проблему підвищення якості продукції підприємств галузі, слід зазначити, що необхідним є впровадження заходів, реалізація яких надасть змогу скоротити відставання вітчизняної сільгосптехніки за показниками якості та технічним рівнем від імпортованої продукції. Досягти необхідного рівня якості та конкурентоспроможності сільгосптехніки галузі можна різними способами, які можна поділити на три групи:

1. Технічні способи підвищення якості продукції: впровадження досягнень науки і техніки в процесі проектування виробів сільгосптехніки; запровадження новітньої технології виробництва і суворе дотримання технологічної дисципліни; удосконалення застосовуваних стандартів і технічних умов;

2. Організаційні способи підвищення якості продукції: запровадження сучасних форм і методів організації виробництва та управління; модернізація або зняття з виробництва неконкурентоспроможної продукції.

3. Економічні та соціальні способи підвищення якості продукції: застосування узгодженої системи прогнозування і планування необхідного рівня якості сільськогосподарської техніки; установлення прийнятних для виробників і споживачів цін на продукцію, що випускається; проведення ефективної кадрової політики на підприємствах, адаптованої до ринкових умов господарювання.

Реалізація зазначених напрямів надасть змогу зменшити виробничі витрати підприємства, покращити показники фінансово-господарської діяльності та рівень обслуговування споживачів сільгосптехніки, що в свою чергу призведе до підвищення якості продукції сільгоспмашинобудівних підприємств.

Висновки. На основі проведеного аналізу стану і тенденцій розвитку підприємств галузі машинобудування для АПК виявлено, що

сільгоспмашинобудівні підприємства перебувають в досить скрутному становищі. Окрім цього визначено, що до основних чинників, які негативно позначаються на конкурентоспроможності сільгоспмашино будівних підприємств, слід віднести: відсутність ефективної системи керування та фінансування галузі та використання застарілого обладнання.

На основі проведеного дослідження виявлено, що головними причинами низької конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування є неефективність ведення виробничої фінансової діяльності та недостатній рівень якості продукції. У зв'язку з цим було запропоновано ряд заходів, що передбачають впровадження інноваційних технологій, підвищення рівня обслуговування споживачів, розширення асортименту продукції та проведення маркетингових досліджень.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні рекомендацій щодо удосконалення систем управління конкурентоспроможністю на підприємствах сільськогосподарського машинобудування України.

Список використаної літератури

1. Косянчук Т. Економічна діагностика: навчальний посібник / Косянчук Т., Лук'янова В., Майорова Н., Швид В. – м. Львів: Новий світ. – 2000, 2007. – 452 с.
2. Мальчик М. Конкурентоспроможність як чинник підвищення ефективності підприємств сільськогосподарського машинобудування // Вісник економічної науки України. – 2008.– №2 – С. 106-109.
3. Міністерство аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
5. Сабецька Т. Аналіз сучасного стану та особливості розвитку галузі

сільгоспмашинобудування. Автореф. дис. / Сабецька Т. // канд. екон. наук: 19.01.2010 / Хмельницький національний університет – 71с.

6. Сопільник Л. Управління конкурентоспроможністю машинобудівних підприємства на сучасному етапі розвитку економіки України // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19. 10 – С.222-227.

НЕСТЕРЧУК В. М., ЖАЛИНСКАЯ И. В. ОПРЕДЕЛЕНИЕ УРОВНЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ОТРАСЛИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО МАШИНОСТРОЕНИЯ И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ЕЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ

В статье проанализированы конкурентоспособность украинских сельхозмашиностроительных предприятий. Обнаружено, что в подавляющем большинстве украинские предприятия сельскохозяйственного машиностроения имеют низкую конкурентоспособность, что вызвано неэффективным ведением их финансово-хозяйственной деятельности и низким качеством продукции.

Ключевые слова: конкурентоспособность, сельскохозяйственное машиностроение, оценка конкурентоспособности предприятия.

NESTERCHUK V. M., ZHALINSKA I. V. DETERMINING THE LEVEL ENTERPRISE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL MACHINERY AND MAIN AREAS OF ITS

The competitiveness of Ukrainian agricultural machine-building enterprises is analyzed in the article. It is shown that overwhelming majority of Ukrainian agriculture machine-building enterprises have a low competitiveness caused by inefficient conduct of their financial-economic activity and low quality of products.

Key words: competitiveness, agricultural machine-building, valuing of competitiveness.